

Алла ПАВЛОВА,
orcid.org/0000-0001-6214-8738
кандидат філологічних наук, доцент,
докторантка кафедри фольклористики
Навчально-наукового інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Ірпін, Україна) *Lypen.pavlova@ukr.net*

ФАКТОРИ ЦІННІСНОЇ ІНТЕНЦІОНАЛЬНОСТІ ТА РЕСПОНСИВНОСТІ В АСПЕКТІ МОДЕЛЮВАННЯ ФОЛЬКЛОРНОГО ОБРАЗУ

У статті проаналізовано модус осмислення любові до Бога, з урахуванням аспектів інтенціональності та респонсивності, на прикладі текстів необрядового ліро-епічного фольклору. Поняття Бога як творця людини та Всесвіту релевантне з осягненням концепції християнства та триєдиної божественної сутності. У ліро-епічних творах, як і в інших жанрах української усної традиційної культури, образ Бога вирізняється своєю антропоморфністю: він наділений розумом, емоціями, раціональним сприйняттям, комплексом естетичних домінант, комунікативністю тощо. У фольклорних текстах наявні епізоди з представленням діалогічної взаємодії з Богом, Ісусом, Божою Матір'ю, Апостолами тощо.

Господь сприймає людину як особливу цінність, водночас, він також має дар мови, раціонального мислення, здатен відчувати, може підбадьорити, допомогти, порадити, окреслити правильні шляхи, схеми боротьби, обдарувати, здійснити неймовірне. Таким чином, у фольклорній свідомості експлікація образу Бога та його характеристик – це складна й своєрідна модель особистості.

Лексичні компоненти найменування Бога стають концептуальними центрами фольклорного тексту й трансляторами модальності, що характеризує специфіку мовленнєвої взаємодії. Цілеспрямоване нівелювання абстрактності в сприйнятті Бога виявляється через художню репрезентацію ситуацій Господнього покарання за відступництво від його заповідей. Таким розривом із Божим заповітом вважається немилосердне ставлення до сироти, вдови, нужденної людини, зрада, сваволя, вбивство, обман, відступництво від віри тощо. Актуалізація сутності понять гріх і Божжа кара у фольклорній свідомості оприявнює теоцентричний характер художнього подання сюжету. Таким чином, когнітивна свідомість передає такий тип комунікації, де модель Бога об'єктивується через експлікацію значень імперативів добра, любові та істини.

Ключові слова: *традиційна культура, необрядовий ліро-епічний фольклор, текст, образ, антропологічна модель, Бог, особистість, лексичні компоненти.*

Alla PAVLOVA,
orcid.org/0000-0001-6214-8738
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Doctoral student at the Department of Folklore
Educational and Scientific Institute of Philology of Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Irpin, Ukraine) *Lypen.pavlova@ukr.net*

FACTORS OF VALUE INTENTIONALITY AND RESPONSIVENESS IN THE ASPECT OF MODELING THE FOLKLORE IMAGE

The article analyzes the mode of understanding love for God, taking into account the aspects of intentionality and responsiveness on the example of the texts of non-ritual lyric-epic folklore. The concept of God as the creator of man and the universe is relevant to the understanding of the concept of Christianity and the triune divine essence. In lyric-epic works, as in other genres of Ukrainian oral traditional culture, the image of God is distinguished by its anthropomorphism: it is endowed with reason, emotions, rational perception, a complex of aesthetic dominants, communicativeness, etc. In folklore texts, there are episodes with the presentation of dialogic interaction with God, Jesus, the Mother of God, the Apostles, saints, etc.

The Lord perceives a person as a special value, and he also has the gift of speech, rational thinking, is able to feel, can encourage, help, advise, outline the right paths, schemes of struggle, give gifts, accomplish the unimaginable. Thus, in folklore consciousness, the explication of the essence of God and his characteristics appears as a complex and peculiar model of personality.

The lexical components of the name of God become the conceptual centers of the folklore text and translators of the modality that characterizes the specificity of speech interaction. The purposeful leveling of abstractness in the

perception of God is revealed through the artistic representation of situations of God's punishment for apostasy from his commandments. Unmerciful treatment of an orphan, a widow, a needy person, betrayal, mischief, murder, deception, apostasy from the faith is considered such a break with the will. The actualization of the essence of the concepts of sin and God's punishment in folklore consciousness reveals the theocentric character of the artistic presentation of the plot. Thus, cognitive consciousness conveys a type of communication where the model of God is objectified through the explication of the meanings of the imperatives of goodness, love, and truth.

Key words: *traditional culture, non-ritual lyric-epic folklore, text, image, anthropological model, God, personality, lexical components.*

Постановка проблеми. Текстуальний аналіз творів необрядового ліро-епічного виявляє, що важливу роль у структуруванні антропологічної моделі відіграють аксіологічні параметри, зокрема духовні пріоритети: Бог як «дорога, і правда, і життя» (Євангеліє від Івана: 14-6) (Біблія, 2004: 1332). Розрізнення духовного та матеріального, аналіз сутності людського вчинку, усвідомлення перетворювальної енергії Логосу уможливує порівняння хаосу повсякденності із упорядкованістю Всесвіту. У творах усної поезії виокремлюються магістральні цінності, які становлять ядро традиційної культури, де Бог постає невід'ємною частиною фольклорної свідомості. Процеси осмислення Творця сприяють формуванню особистості, причому особистості соціальної, яка через досвід проживання, переживання амбівалентності часу вдається, зрештою, до порівнянь власних сил і здібностей із невідомою силою, чуттєво не пізнаваною, але іманентно відчутною у її єдиному, унікальному бутті. Усвідомлення Бога як особистості передано через осягнення його інтенціональності: прагненні долучитися до емпіричних та духовних модусів свого творіння.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначена проблема має міждисциплінарний характер, тому вважаємо доречним проаналізувати напрацювання фольклористів, лінгвістів, літературознавців, культурологів, теологів, філософів тощо. Концепт БОГ досліджували М. Бойчук, П. Мацьків, Л. Шевченко, О. Черненко, Т. Вільчинська та інші вчені. Американський теолог Г. Віллмінгтон низку праць присвятив проблемі осмислення Бога як особистості. У одній зі студій він розмірковує над тезами дослідника біблійних текстів та сутності християнських імперативів Е. В. Тозера, актуалізуючи його константи з праці «Погоня за Богом»: Господь як творець Усесвіту «... може бути культивованим так само, як будь-яка людина. Зазвичай, певна особа можна пізнавати інші, однак повного знання однієї людини про іншу не можна досягти протягом однієї зустрічі. І лише після тривалих і теплих розмов стає зрозумілим, що можна дослідити усі сутності обох» (цит. за Г. Віллмінгтоном) (Willmington, 2018: 1).

Український учений П. Мацьків, аналізуючи концептосферу Бог у лінгвокультурологічному аспекті, акцентує, що важливою концептуальною основою віри в книгах Нового Заповіту є саме любов. Апелюючи до тези французького мислителя Б. Паскаля: «...Святі, навпаки, говорять про речі божественні, що їх треба любити, щоб пізнати», дослідник наводить низку прикладів із Біблії, де лексичні одиниці любов та віра постають контекстуально синонімічними: «І багато збільшилась у мені благодать Господа нашого з вірою та з любов'ю в Христі Ісусі» (2 послання апостола Павла до солунян, 4: 14) (Мацьків, 2016: 11).

Постановка завдання. Дослідження спрямоване на осмислення любові до Бога, з урахуванням аспектів ціннісної інтенціональності та респонсивності, у творах необрядового ліро-епічного фольклору. Це і є **метою статті**. Використано тести балад, співанок-хронік, наведено паралелі з ліричних пісень.

Виклад основного матеріалу. Модус осмислення сутності Бога у фольклорному тексті перебуває в площині релігійних уявлень, які акумулюються в духовному універсумі. Поняття Бога як творця людини та Всесвіту релевантне з осягненням концепції християнства та триединою божественною сутністю. У ліро-епічних творах, як і в інших жанрах українського фольклору образ Бога вирізняється своєю антропоморфністю: він наділений розумом, емоціями, раціональним сприйняттям, комплексом естетичних домінант, комунікативністю тощо. У фольклорних текстах наявні епізоди з представленням діалогічної взаємодії з Богом, Ісусом, Божою Матір'ю, апостолами, святими тощо. Діалектика трансцендентного – того, що перебуває поза межами чуттєвого пізнання («Ніхто Бога ніколи не бачив») (Євангеліє від Івана, 1:18) (Біблія, 2004: 1308), та іманентного (чуттєво пізнаваного, реального) розкривається через живий досвід людини. Прохання до Небесного Отця завершується зміною реальності, а усвідомлення власного відступництва постає мотивацією до осмислення життєвої концепції та впливу на інших представників соціуму через вияви милосердя.

Антиномії складного буття, відображені у ліро-епічному творі, сприяють осмисленню Бога

як реальної, дієвої сили. Наприклад, у співанці-хроніці про жовніра – учасника битви з французами в XIX ст. – пізнання Господньої сутності відбувається в ході подолання складних, навіть драматичних, життєвих ситуацій. Автор-виконавець ліро-епічного твору, який імовірно був безпосереднім учасником походу, важливого значення надає відтворенню моделі сушого, яка подається фактографічно, з урахуванням респонсивності відповідної аудиторії. Образ війни відображений як сукупність подій із численними деталями, які експлікують особливості феномену переживання: «в сльоту і погоду»; «не мали ми що їсти, ані пити воду»; «з дощу вода каламутна, ми мусили пити»; «хоч би сире м'ясо було, мусимо го вжити»; «постіль наша – чорна земля, подушка з каміня» (Співанки-хроніки, 1972: 139):

Одіж на нас вже погнила – не з дощу, то з поту,
Знашли ми уже біди і всего клопоту.

З голоду ми ся намліли, вуші нас кусали

Та не в оден рів-болото по коліна впали (Співанки-хроніки, 1972: 139).

Художня деталізація репрезентує війну як виняткову екзистенційну подію, виокремлюючи відмінність жорстокого реального буття від моделі Божого світу, який наділений аксіологічним сенсом. У фінальних рядках твору автор-інтерпретатор просить спільноту молитися до Бога («кобисмо щасливі») (Співанки-хроніки, 1972: 142). Таким чином, наслідком взаємодії транслятора та реципієнта стає усвідомлення Господа як особливої сутності, яка наділена не лише інтенціональністю, але й респонсивністю, і на консекутивному рівні відбувається розкодування цих сенсів (балади «Цвите, цвите черешенька, аж сі розлигає», «Ци чули ви, люде добрі, таку новиночку», думи «Буря на Чорному морі», «Про смерть трьох братів коло Самарки», стрілецька пісня «Через Київ на Україну битий шлях чорніє»).

Господь сприймає людину як особливу цінність, водночас, він також має дар мови, раціонального мислення, здатен відчувати, може підбадьорити, допомогти, порадити, окреслити правильні шляхи, схеми боротьби, обдарувати, здійснити неймовірне. Таким чином, у фольклорній свідомості експлікація образу Бога та його характеристик – це складна й своєрідна модель особистості.

Діалоги з Богом, використані в ліро-епічних текстах, розкривають його етико-психологічні сутності амбівалентно: як таємничу непізнану субстанцію, як осередок великого милосердя, як справедливого суддю, а також захисника. Мотив любові до Бога актуалізується в ході художньої реінтерпретації діалектики добра і зла. У баладі

родинного життя «Цвите, цвите черешенька, аж сі розлигає» зі збірника В. Сокола «Бойківські народні пісні» (2020) представлено моменти комунікативної взаємодії з Богом, релевантної до суб'єкт-суб'єктної, характерної людському життю:

– Надибала Господинька, став Господь питати:

– А де ти йдеш, сиротино? – Йду мамки шукати (Бойківські, 2020: 171).

Такі художні прийоми, очевидно, розкривають характер осмислення фольклорною свідомістю любові до Творця людини й Усесвіту через його проникнення в усі модуси існування особистості та її полікомпонентного життєвого кола: «то що є людина, що Ти пам'ятаєш про неї, і син людський, про якого Ти згадуєш?» (Псалми: 8–5) (Біблія, 2004: 669). Усвідомлення Бога як особистості передано через осягнення його інтенціональності: прагнення долучитися до емпіричних та духовних вимірів свого творіння. Наведений баладний текст виокремлює образ Бога як безпосереднього учасника екзистенційної події, через яку розкривається спрямований на людину й спільноту імператив: усвідомити увіковічені Творцем закони буття, принципи міжособистісної взаємодії. Негативне ставлення «мачушини» до осиротілої дівчини у наведеному тексті представлено через респонсивний аспект участі Бога – покарання через смерть:

Ой зислав Господь два ангели з високого неба.

– Ходи з нами, мачушино, туй тебе не треба (Бойківські, 2020: 171).

Лексичні компоненти найменування Бога стають концептуальними центрами фольклорного тексту й трансляторами модальності, що характеризує специфіку мовленнєвої взаємодії. Цілеспрямоване нівелювання абстрактності в сприйнятті Бога виявляється через художню репрезентацію ситуацій Господнього покарання за відступництво від його заповідей. Таким розривом із заповітом вважається немилосердне ставлення до сироти, вдови, нужденної людини, зрада, сваволя, вбивство, обман, відступництво від віри. Актуалізація сутності понять гріх і Божа кара у фольклорній свідомості оприявнює теоцентричний характер художнього подання сюжету. Таким чином, когнітивна свідомість передає такий тип комунікації, де модель Бога об'єктивується через експлікацію значень імперативів добра, любові та істини.

У ліро-епічних творах Бог постає як міра всіх аксіологічних уявлень, регулятор міжособистісних взаємин, проєкція майбутнього. Модус осмислення Бога в необрядовому ліро-епосі є фактично модусом осмислення світу, морального та естетичного законів, їхнього функціонування. Фольклорна ідея сутності буття транслюється через

домінантну тезу: все суще оприявнюється єдиним організаційним континуумом, який сконцентрований навколо Бога, для якого людина є цінністю. У аналізованих текстах це підтверджується тим, що модальність, яка є ключовим параметром змін людської реальності, є не чим іншим, як Божественною інтенціональністю.

На основі текстів необрядового ліро-епічного фольклору уможлиблюється осмислення фольклорної ідеї християнської любові, яка через імперативи уславлення та подяки Богові обумовлює динамічні процеси переходу від «Я» до «Іншого», де «Інший» уявляється з точки зору Божественної сутності. Водночас, людина осмислюється в нерозривному зв'язку з Господом: «Бог не може дати нам щастя й миру окремо від Себе, бо без Нього вони не існують. Такого немає» (Луїс, 2005: 52). Світоглядна парадигма уснопоетичного твору виводить інтенцію осмислення Бога на рівень консекутивності. Актуальність цієї проблеми зумовлює її усвідомлення на етапі позатекстового сприйняття: ймовірність успішної реалізації життєвих устремлінь людини з розумінням Господнього існування, його творчої енергії, імперативу любові до Творця і через нього – до ближнього. У когнітивній свідомості образ Бога постає своєрідним «Ти», яке, на відміну від «Я» далеке від егоцентризму, відчуженості, недосконалості. Любов до Бога виявляється важливим чинником самоудосконалення та трансформації світу, в якому мислить і чинить людина.

Антиномії «Ти» відносно «Я» знайшли свою художню інтерпретацію також і в текстах ліричних пісень, де людина замислюється над власною недосконалістю та розбурханістю внутрішнього ества:

– Боже, з неба високого

Глянь на мене, молодого!

Єсли хочеш хвали своєї, –

Дозволь же ми пари моєї.

Ах, мій боже, що ж я винен? –

Чи-м не кохав, як повинен!? (Народні, 1973: 82).

Передусім, песимістичне сприйняття відображеної помежової ситуації, унеможливлення прагнення бути разом із коханою дівчиною («тобі треба багатого») (Народні, 1973: 82), оприявнює інтенцію щодо Господньої участі в моделюванні буття особистості. Таким чином, і в ліричній пісні репрезентовано сприйняття Бога як особистості: фольклорний герой вдається до авансування уславлення й подяки за умови усунення причин його страждання, парадоксів буття. Водночас, домінує мотив віри в Господню небайдужість, справедливість, що виявляється у фінальному проханні-молитві:

Скарай, боже, го за тое,

Що розлучив нас обоє (Народні, 1973: 82).

У ліро-епічній пісенності любов до Бога реінтерпретується в аспекті виконання Господніх заповідей, реалізації морального обов'язку. У низці необрядових творів наведено мотиви перелюбу, задрощів, сваволі, нерозсудливості, обману, зради народові, відступництва від віри як відхід від Божих імперативів («Тихо, тихо Дунай воду несе», «За нашим городом зацвіла калина», «Про Торське», «Про Іринку Боднаручку»). Відображена фольклорна подія оприявнює в таких творах відрив від Бога, його сили й енергії. Зокрема, автори-виконавці стають трансляторами ідеї про те, що відчуття морального закону – це відчуття в собі Божественного логосу, яке допомагає в пошуках Господньої волі, а відтак, власного земного призначення й реалізації духовних інтенцій. Антиномії буття, які розкривають вияви онтологічного зла, постають також гносеологічним ракурсом любові як сутності Всесвіту. Любов до Бога у ліро-епічному творі виявляється глибоко закоріненою в бутті, вона стає результатом трансцендування енергії «Я» в енергію «Ти», найвищого сенсу людського існування.

Аналіз творів ліро-епічного фольклору виявляє, що любов осмислюється в них як ідеал, причому такий ідеал, який синтезує етичний, естетичний, психологічний та світоглядний аспекти, оскільки пов'язаний не лише з переживаннями, а ще й рухом свідомості, яка створює проєкцію любові як відповідальності. Таким чином, поняття любові стає семантично релевантним до поняття Бог, оскільки вирізняє його домінантну сутність. Християнський імператив в уснопоетичному творі представлений як імператив любові, який постає у аксіологічній тріаді поряд із вірою та надією. Через ідеал любові у необрядовій усній поезії об'єктивується ідеал особистості, яка визнається цінністю світу на тлі випробувань, боротьби, страждань. Водночас, розрив із коханою людиною уявляється тотожним смерті («Ой кінь ірже, трава в'яне, він доріжечку чує», «Ой гай, мати, гай та все чужий край», «На широкім полі висока тополя» тощо).

Ілюструванням цих міркувань може слугувати низка текстів ліро-епічних пісень про кохання, наприклад, балади «Ясно сонце сходить і ясно заходить», де поліаспектно розкривається релігія любові: кохана людина сприймається благоговійно, з усвідомлення в ній божественного першопочатку: «Маруся веселая, як ясне сонце гріє» (Балади, 1987: 37). Такі процеси трансцендування виявляють парадокси антитетичного гріховного

світу, через які об'єктивується сутність руйнівного іманентного хаосу:

Кажуть товариші, що в Йвася весілля.

Молодому Йвасеві заповідь скінчили,

Молоду Марусю лікарі лічили (Балади, 1987: 37).

Відображення драматичного сюжету окреслює у фольклорній свідомості складну модель ірраціональності, оскільки, з одного боку, любов постає незбагненою, понадраціональною сутністю, а, з іншого, – руйнація щастя та й самого життя відбувається через певні ірраціональні вчинки учасників суб'єкт-суб'єктної взаємодії. У наведеному тексті головний герой твору, кохаючи Марусю, вінчається з іншою, а, дізнавшись про смерть покинутої дівчини, покінчує життя самогубством: «Та дав собі кулю і впав коло неї» (Балади, 1987: 37).

Водночас, складна антропологічна модель необрядового ліро-епічного фольклору вирізняється трансраціональністю, де модус осмислення власного «Я» проходить через осмислення «Іншого», його антитетичної сутності й виявів любові як виявів божественної енергії. Тексти фольклорних ліро-епічних творів на етико-філософському та психологічних рівнях виявляють нерозривний зв'язок Творця зі своїм творінням. Автори-виконавці співанок-хронік, наприклад, акцентують на таких фольклорних подіях, які вирізняються респонсивністю у осмисленні людиною або спільнотою відриву від заповіді, даного людині Богом («Къижкого року», «Порадилися два сусіди ліпше своєї мами», «Про смерть Штоли»). У пісні «Къижкого року» авторка твору – Марфа Задурьинка з Бервінкової – саме нехтування християнськими імперативами вважає причинами голоду, який настав у рідному краї:

А Руснаки бай сараки забули на Бога,

То за тото впала на них велика тревога,

За то на них та упала тревога велика,

Наші люде вимололи що до качьиника (Шухевич, 1902: 170).

Використовуючи елементи традиційного поетичного моделювання, авторка-виконавиця ліро-епічної хронікальної пісні подає виняткову ситуацію, яка оприявнюється екзистенційно через представлену деталізацію: «лиш їли кочіне», «їли лептиці» (бур'ян), «віносили за горівку в коршму сушениці» (Шухевич, 1902: 170). Комплексний аналіз фольклорного тексту уможливує виокремлення особливостей аудиторії, на яку його зорієнтовано. Таким чином, через систему вербальних та культурних чинників проступає «образ аудиторії», який відіграє важливу роль у реалізації гносеологічної функції уснопоетичного твору,

зокрема діади «Творець і його творіння» (Павлова, 2021: 83–84).

Концептуальним центром фольклорного тексту постає поняття гріх без використання відповідної лексеми. Творець пісні репрезентує модус осмислення гріха через певну життєву подію, що має соціальний характер. Спричинена людьми ситуація подається з негативною сутнісною оцінкою, а Бог виявляється саме тим, від кого залежать критерії такої оцінки. Таким чином, драматична ситуація постає своєрідним вироком, платою за гріх. Відображена в ліро-епічному творі подія охоплює усю структурованість причинно-наслідкового зв'язку (голод як наслідок учиненого гріха, випробування козаків бурєю, розпач матері через загибель розлучених закоханих, сирітство дітей через вбивство чоловіком дружини, самогубство дівчини через «втрату вінка», молоді жінки – через «випробовування на вірність» тощо).

Усі вчинки учасників фольклорної події виокремлюються взаємозумовленим характером, що пов'язано зі складним полівимірним структурованням суб'єкт-суб'єктної взаємодії, що також вирізняє характер зародження й сутності самого поняття гріх. Можна навести паралелі з ліричних пісень, у яких також наявний багатоетапний процес осмислення сутності гріха. Зокрема, в пісні родинного життя «Червона ружа трояка» через пияцтво й сваволу чоловіка покінчує з життям молода дружина, лишаючи дітей сиротами. Гріх осмислюється як двосторонній комплекс: з одного боку, пияцтво й фізична наруга чоловіка, з іншого – самогубство як непослух Божій волі, руйнування душі як осередку Святого Духа: «Хіба ви не знаєте, що ваше тіло – то храм Духа Святого, що живе Він у вас, Якого від Бога ви маєте, і ви не свої?» (1-е послання апостола Павла до коринтян, 6:19) (Біблія, 2004: 1410). Фольклорний твір оприявнює, що скоєння гріха може мати як усвідомлений, так і неусвідомлений характер, однак найбільшою емотивністю вирізняються епізоди з відображенням наслідків гріха як розриву з Божественним Логосом.

Висновки. У фольклорній свідомості актуалізується проблема моральної відповідальності за кожен скоєний вчинок, який не залишиться не поміченим Богом. Наслідком неусвідомленого, помилкового, імпульсивного вибору людини може ставати злочин проти себе та проти іншого, а каяття як усвідомлення гріха (часто занадто запізніле, як у наведеній ліричній пісні) стає усвідомленням помилки або негативних виявів власної природи. Зрештою, поняття гріха у фольклорному творі інтерпретується як через продуманий

злочин, так і через помилку («Є в полі криниця», «Ой заїхав козаченько та з Україноньки», «Про Марійку та Михася», «Про Данила»). Імплицитно закладене у концептосфері ГРІХ поняття помилка об'єктивується в контексті уявлень про гріх як антитезу істини. Таким чином, відображення у фольклорному творі життєвих ситуацій стає своєрідною трансляцією ідеї єдності людини

з Богом, із його творчою енергією та інтенціональністю щодо моделювання буття за законами істини, добра та краси.

Перспективи подальших розвідок. Комплексне дослідження антропологічної моделі необрядового ліро-епічного фольклору передбачає аналіз концептуального поля ГРІХ із урахуванням факторів респонсивності та інтенціональності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балади / упор. і прим. О. І. Дея та А. Ю. Ясенчук. Київ : Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1987. 319 с.
2. Біблія Або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. Із мови давньоєврейської й грецької на українську дослівно наново перекладена. WORLD WIDE PRINTING, 2004. 1185–1523 с.
3. Бойківські народні пісні / записи та впорядкування В. Сокола. Львів, 2020. Т. 1. 474 с.
4. Бойківські народні пісні / записи та впорядкування В. Сокола. Львів, 2021. Т. 2. 592 с.
5. Луїс К. С. Просте християнство Перевірене й розширене видання, із новою передмовою, трьох книжок: «Радіомовлення», «Християнська поведінка» й «Поza межами особистості». Переклад Л. Коровника. За редакцією В. Моравецької та д-ра В. Полковського. Канада – Україна, 2005. 194 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Lewis_Clive_Staples/Proste_khrystyianstvo.pdf?PHPSESSID=bp76p5lvss1o3e52tslfjfm3 (дата звернення 14.06.2023).
6. Мацьків П. Розуміння віри в біблійному тексті: лінвокультурологічний аспект. *Науковий вісник Чернівецького університету. Романо-слов'янський дискурс*. 2016. Вип. 772. С. 8–12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchu_rsd_2016_772_4 (дата звернення 09.06.2023).
7. Народні пісні в записях Маркіяна Шашкевича / упоряд., вступ. ст. М. Й. Шалати. Київ: Музична Україна, 1973. 111 с.
8. Павлова А.К. Співанка-хроніка в контексті етнокультурної традиції: монографія. Ірпінь: Університет ДФС України; Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута», 2021. 184 с.
9. Співанки-хроніки. Новини / упоряд. О.І. Дей (тексти), С.Й. Грица (мелодії). Київ: Наукова думка, 1972. 560 с.
10. Шухевич В. Гуцульщина. Матеріали до українсько-руської етнології. Львів: Наукове товариство імені Шевченка, 1902. Ч. 3. Т. 5. 256 с.
11. Willmington H. God is a Person. *The Three-in-One File*, 2018. V. 32. URL: https://digitalcommons.liberty.edu/three_one/32 (дата звернення 14.06.2023).

REFERENCES

1. Balady (1987) [The ballads] / upor. i prym. O.I. Deia ta A.Yu. Yasenchuk. Kyiv: Publishing house of fiction «Dnipro». 319 p. [in Ukrainian].
2. Bibliia Abo Knyhy Sviatoho Pysma Staroho y Novoho Zapovitu. Iz movy davnoievreiskoi y hretskoi na ukrainsku doslivno nanovo perekladena (2004). [The Bible, or the Books of the Holy Scriptures of the Old and New Testaments. Literally re-translated from ancient Hebrew and Greek into Ukrainian]. WORLD WIDE PRINTING. 1185–1523 p. [in Ukrainian].
3. Boikivski narodni pisni (2020) [Boykiv folk songs] / zapysy ta vporiadkuvannia Vasyliia Sokola. Lviv. T. 1. 474 p. [in Ukrainian].
4. Boikivski narodni pisni (2021) [Boykiv folk songs] / zapysy ta vporiadkuvannia Vasyliia Sokola. Lviv. T. 2. 592 p. [in Ukrainian].
5. Luis K. S. (2005). Proste khrystyianstvo [Simple Christianity]. Pervirene y rozshyrene vydannia, iz novoiu peredmovoio, trokh knyzhok: «Radiomovlennia», «Khrystyianska povedinka» y «Poza mezhamy osobystosti». Pereklad L Korovnyka Za redaktsiieiu V. Moravetskoii ta d-ra V. Polkovskoho. Kanada – Ukraina. 194 p. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Lewis_Clive_Staples/Proste_khrystyianstvo.pdf?PHPSESSID=bp76p5lvss1o3e52tslfjfm3 (data zvernennia 14.06.2023). [in Ukrainian].
6. Matskiv P. (2016). Rozuminnia viry v bibliinomu teksti: linvokulturolohichni aspekt. [Understanding faith in the biblical text: linguistic and cultural aspect]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Romano-slovianskyi dyskurs*. 772, 8-12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchu_rsd_2016_772_4 (data zvernennia 09.06.2023). [in Ukrainian].
7. Narodni pisni v zapysakh Markiiiana Shashkevycha (1973). [Folk songs in the records of Markiyan Shashkevych] / uporiad., vstup. st. M. Y. Shalaty. Kyiv: Muzychna Ukraina. 111 p. [in Ukrainian].
8. Pavlova A.K. (2021). Spivanka-khronika v konteksti etnokulturnoi tradytsii: monohrafiia. [Chronicle singer in the context of ethnocultural tradition: monograph]. Irpin: State tax university; Kamianets-Podilskyi : TOV «Drukarnia «Ruta», 2021. 184 p. [in Ukrainian].
9. Spivanky-khroniky. Novyny (1972). [Chronicle singers. News] / uporiad. O.I. Dei (teksty), S.I. Hrytsa (melodii). Kyiv : Scientific thought. 560 p. [in Ukrainian].
10. Shukhevych V. (1902). Hutsulshchyna. Materialy do ukrainsko-ruskoii etnolohii. [Hutsulshchyna. Materials for Ukrainian-Russian ethnology]. Lviv: Shevchenko Scientific Society, 3, 5. 256 p. [in Ukrainian].
11. Willmington H. (2018). God is a Person. *The Three-in-One File*, V. 32. URL: https://digitalcommons.liberty.edu/three_one/32 (data zvernennia 14.06.2023).